

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Udhëzues rreth nenit 7 të Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut

Nuk pa dënim pa ligj: parimi se
vetëm ligji i parashikon krimet
dhe përcakton masat e dënimit

Përditësuar më 30 prill 2017

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Botuesit ose organizatat që dëshirojnë ta përkthejnë dhe/ose ta riprodhojnë të plotë a pjesërisht këtë raport, në trajtë botimi të shtypur apo elektronik (në internet), janë të lutur t'i drejtohen publishing@echr.coe.int për t'u njohur me formalitetet e dhënies së lejes.

Për çdo informacion se cilat përkthime të udhëzuesve rreth jurisprudencës janë në përgatitje e sipër, jeni të lutur të shihni dokumentin [Përkthime në proces](#).

Ky udhëzues është përgatitur nga Drejtorja e Këshilltarit Juridik dhe nuk e kushtëzon Gjykatën. Atij mund t'i bëhen rishikime në redaktim.

I botuar për herë të parë në janar 2016, ky udhëzues përditësohet me rregullsi, në varësi të zhvillimit të jurisprudencës. Përditësimi i fundit është bërë më 30 prill 2017.

Udhëzuesi mund të shkarkohet nga interneti në adresën e mëposhtme: www.echr.coe.int (Case-law – Case-law analysis – Case-law guides). Për çdo informacion të ri lidhur me botimet, jeni të lutur të shihni llogarinë Twitter të Gjykatës: <https://twitter.com/echrpublication>.

Ky përkthim botohet në bazë të një marrëveshjeje me Këshillin e Evropës dhe Gjykatën Evropiane të të Drejtave të Njeriut e tërë përgjegjësinë për të e mban vetëm përkthyesi.

© Këshilli i Evropës/Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut, 2017

Tryeza e lëndës

Njoftim për lexuesin	4
I. Hyrje	5
II. Fusha e veprimit.....	5
A. Nocioni “i dënuar”	5
B. Nocioni “vepër penale”	6
C. Nocioni “e drejtë”	6
D. Nocioni “masë dënimi”	7
1. Të përgjithshme	7
2. Dallimi mes së drejtës penale materiale dhe së drejtës procedurale	8
3. “Masa e dënimit” duhet të dallohet nga ekzekutimi i saj.....	9
4. Lidhjet me dispozita të tjera të Konventës e të Protokolleve të saj	10
III. Parimi që vetëm ligji mund ta përcaktojë krimin dhe të parashikojë masën e dënimit	10
A. Mundësia e qasjes	11
B. Parashikueshmëria.....	11
1. Të përgjithshme	11
2. Interpretimi gjyqësor: sqarimi i rregullave juridike	12
3. Rasti i veçantë i pasardhjes së shteteve	14
4. Rasti i veçantë i kompetencës së përgjithshme të një shteti dhe legjislacioni i zbatueshëm kombëtar	14
IV. Parimi i mosekzistencës së fuqisë prapavepruese të ligjit penal	15
A. Të përgjithshme	15
B. Veprat penale të vazhdueshme	16
C. Recidivizmi	16
V. Parimi i fuqisë prapavepruese të ligjit penal më të butë.....	17
VI. Neni 7 § 2: parimet e përgjithshme të së drejtës të njohura nga kombet e qytetëruara	18
VII. Masa të rekomanduara nga Gjykata në rast shkeljeje të nenit 7 të Konventës.....	18
Lista e çështjeve të cituara.....	20

Njoftim për lexuesin

Ky udhëzues bën pjesë në serinë e Udhëzuesve rreth Jurisprudencës të botuar nga Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut (më tej “Gjykata”, “Gjykata Evropiane” ose “Gjykata e Strasburgut”), me qëllimin për t’i informuar specialistët e së drejtës për vendimet themelore të dhëna prej saj. Në këtë rast, ky udhëzues analizon e përmbledh jurisprudencën lidhur me nenin 7 të Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut (më tej “Konventa” ose “Konventa Evropiane”) deri më 30 prill 2017. Lexuesi do të gjejë aty parimet kyç të përpunuara në këtë fushë si edhe precedentët përkatës.

Jurisprudenca e cituar është zgjedhur midis vendimeve me karakter parimor, të rëndësishme dhe/ose të kohëve të fundit*.

Vendimet e Gjykatës jo vetëm japin gjykim për çështjet që i paraqiten asaj, por shërbejnë gjithashtu edhe më gjerë për të qartësuar, ruajtur e zhvilluar normat e Konventës; ato japin kështu ndihmesë për respektimin, nga ana e shteteve, të zotimeve që këto kanë marrë në cilësinë e tyre si Palë Kontraktuese (*Irlanda k. Mbretërisë së Bashkuar*, 18 janar 1978, § 154, seria A nr. 25). Sistemi i krijuar nga Konventa ka pra si qëllim që të japë gjykim, në interesin e përgjithshëm, për pikat që i përkasin rendit publik, duke i ngritur më lart normat e mbrojtjes së të drejtave të njeriut dhe duke e zgjeruar jurisprudencën në këtë fushë tek e tërë bashkësia e Shteteve Palë në Konventë (*Konstantin Markin k. Ruisë* [DhM], nr. 30078/06, § 89, GjEDNj 2012).

Ky udhëzues përmban referimin e fjalëve kyç për secilin nen të cituar të Konventës ose të Protokolleve të saj shtesë. Pikat juridike të trajtuara në secilën çështje janë sintetizuar në një [Listë fjalësh kyç](#), të zgjedhura nga një fjalës termash të nxjerrë drejtpërdrejt (më së shumti) nga teksti i Konventës dhe i Protokolleve të saj.

[Baza e të dhënave HUDOC](#) e jurisprudencës së Gjykatës jep mundësi për të bërë kërkime me anë fjalësh kyç. Kërkimi me këto fjalë kyç do t’ju lejojë kështu të gjeni një grup dokumentesh me një përmbajtje të ngjashme juridike (arsyetimi dhe konkluzionet e Gjykatës për secilën çështje janë përmbledhur me anë fjalësh kyç). Fjalët kyç për secilën çështje mund të gjenden në skedën Hollësitë e Çështjes. Të gjitha shpjegimet e nevojshme do t’i gjeni te [manuali i përdorimit HUDOC](#).

* Jurisprudenca e cituar mund të jetë në njërin dhe/ose në tjetrën nga dy gjuhët zyrtare (frëngjisht dhe anglisht) të Gjykatës dhe të Komisionit Evropian të të Drejtave të Njeriut. Me përjashtim të ndonjë shënimi të veçantë të vënë në dukje pas emrit të çështjes, referenca e cituar është ajo e një vendimi për themelin të dhënë nga një dhomë e Gjykatës. Shënimi “(vend. pran.)” shpie te një vendim i Gjykatës për pranueshmërinë, kurse shënimi “[DhM]” do të thotë se çështja është shqyrtuar nga Dhoma e Madhe.

I. Hyrje

Neni 7 i Konventës – Nuk ka dënim pa ligj

“1. Askush nuk mund të dënohet për një veprim ose një mosveprim që, në momentin kur është kryer, nuk përbënte vepër penale sipas së drejtës së brendshme ose ndërkombëtare. Po ashtu, nuk mund të jepet një masë dënimi më e rëndë se ajo që ishte e zbatueshme në momentin kur është kryer vepra penale.

2. Ky nen nuk do të ndikojë mbi gjykimin dhe dënimin e një personi për një veprim ose mosveprim i cili, në momentin kur është kryer, quhej vepër penale sipas parimeve të përgjithshme të së drejtës të njohura nga kombet e qytetëruara.”

Fjalë kyç HUDOC

Nullum crimen sine lege (7-1) – *Nulla poena sine lege* (7-1) – Dënim (7-1) – Masë dënimi më e rëndë (7-1) – Vepër penale (7-1) – Moment kur është kryer veprimi ose mosveprimi (7-1) – Fuqi prapavepruese (7-1) – Vepër penale (N. 7-2) – Parime të përgjithshme të së drejtës të njohura nga kombet e qytetëruara (N. 7-2)

1. Garancia që sanksionon neni 7, element thelbësor i mbisundimit të ligjit, zë një vend parësor në sistemin mbrojtës të Konventës, siç e vërteton fakti që neni 15 nuk lejon asnjë derogim ndaj tij edhe në kohë lufte apo rreziku tjetër publik. Siç rrjedh nga objekti dhe qëllimi i tij, ai duhet të interpretohet e të zbatohet në mënyrë që të sigurohet një mbrojtje efektive ndaj ndjekjeve penale, dënimeve dhe sanksioneve arbitrare (*S.W. k. Mbretërisë së Bashkuar*, § 34; *C.R. k. Mbretërisë së Bashkuar*, § 32; *Del Río Prada k. Spanjës* [DhM], § 77; *Vasiliauskas k. Lituanië* [DhM], § 153).

2. Neni 7 nuk mjaftohet vetëm duke ndaluar zbatimin prapaveprues të së drejtës penale në dëm të të akuzuarit: ai sanksionon gjithashtu, në mënyrë më të përgjithshme, parimin që vetëm ligji mund t'i përcaktojë krime dhe të parashikojë masat e dënimit (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) si edhe atë që urdhëron që ligji penal të mos zbatohet në mënyrë të zgjeruar në dëm të të akuzuarit, sidomos për analogji (*po aty*, § 154; *Kokkinakis k. Greqisë*, § 52).

II. Fusha e veprimit

A. Nocioni “i dënuar”

3. Neni 7 zbatohet vetëm kur personi është “dënuar” për kryerjen e një vepre penale. Ai nuk ka parasysh, për shembull, thjesht ndjekjet penale të papërfunduara (*Lukanov k. Bullgarisë*, vendim i Komisionit), apo vendimin për të lejuar ekstradimin e një individi (*X k. Vendeve të Ulëta*, vendim i Komisionit). Sipas Konventës, nuk mund të ketë “dënim” pa vërtetimin e ligjshëm të një vepre penale (*Varvara k. Italisë*, § 69).

4. Zbatimi i një “masë dënimi” pa një “gjetje fajësie” mund t'i përkasë gjithsesi nenit 7 të Konventës dhe të përbëjë shkelje të kësaj dispozite, meqenëse ndëshkimi i një të akuzuari procesi i të cilit nuk ka përfunduar me një dënim nuk mund të pajtohet me parimin e ligjshmërisë, të garantuar nga ky nen (*Varvara k. Italisë*, §§ 61 e 72-73). Logjika e “masës së dënimit” dhe e “ndëshkimit”, si edhe nocioni “guilty” (në versionin anglisht) e nocioni përkatës “person fajtor”, flasin në favor të një interpretimi të tillë të nenit 7 që, për të ndëshkuar, kërkon një deklarament përgjegjësie prej juridiksioneve kombëtare, i cili mund të lejojë që vepra penale t'i vihet në ngarkim dhe masa e dënimit t'i jepet autorit të saj (*po aty*, § 71; shih gjithashtu, për sa i përket kërkesës për një element moral tek autori material i veprës penale, *Sud Fondi srl me të tjerë k. Italisë*, § 116).

B. Nocioni “vepër penale”

5. Nocioni “vepër penale” (“*criminal offence*” në versionin anglisht) ka një kuptim autonom, njëlloj si “lëmi penal” i nenit 6 të Konventës¹. Kështu, kriteri i trefishtë i vendosur në çështjen *Engel me të tjerë k. Vendeve të Ulëta*, § 82 (i ripohuar më vonë në vendimin *Jussila k. Finlandës* [DhM], § 30) për të cilësuar një akuzë si “penale” në kuptimin e nenit 6 duhet të zbatohet edhe për sa i përket nenit 7 (*Brown k. Mbretërisë së Bashkuar* (vend. pran.); *Société Oxygène Plus k. Francës* (vend. pran.), § 43; *Žaja k. Kroacisë*, § 86):

- cilësimi në të drejtën e brendshme;
- vetë natyra e veprës penale (kriteri më i rëndësishëm, shih *Jussila k. Finlandës* [DhM], § 38);
- shkalla e ashpërsisë së sanksionit që rrezikon t’i jepet të interesuarit.

6. Duke zbatuar këto kritere, Gjykata ka gjykuar se një shkelje e disiplinës ushtarake nuk i përket fushës “penale”, as në kuptimin e nenit 6, as në kuptimin e nenit 7 (*Çelikeş me të tjerë k. Turqisë* (vend. pran.)). E njëjta gjë vlen gjithashtu edhe për pushimin nga puna e kufizimet ndaj punësimit të bëra ndaj ish-agentëve të KGB-së (*Sidabras e Džiautas k. Lituanisë* (vend. pran.)), për një shkelje disiplinore të kryer nga një student brenda universitetit (*Monaco k. Italisë* (vend. pran.), §§ 40 e 68-69) ose për një procedurë për *impeachment* ndaj Presidentit të Republikës për shkelje të rëndë të Kushtetutës (*Paksas k. Lituanisë* [DhM], §§ 64-69). Në mungesë të një “vepre penale”, Gjykata del në përfundimin se ka papajtueshmëri *ratione materiae* të ankesës me dispozitat e përmendura të Konventës.

C. Nocioni “e drejtë”

7. Nocioni “e drejtë” (“*law*” në versionin anglisht) i përdorur në nenin 7 i përgjigjet atij “ligj” që figuron në nenet e tjera të Konventës, një nocion që përfshin të drejtën me prejardhje si nga legjislacioni ashtu edhe nga jurisprudenca dhe nënkupton disa kushte cilësore, ndër të tjera ato të mundësisë së qasjes e të parashikueshmërisë (*Del Río Prada k. Spanjës* [DhM], § 91; *S.W. k. Mbretërisë së Bashkuar*, § 35). Aty përfshihen sigurisht jurisprudenca e gjykatave (*po aty*, §§ 36 e 41-43), por edhe tekste të rrafshit nënligjor ose rregullator (një rregullorë burgu te *Kafkaris k. Qipros* [DhM], §§ 145-146). Gjykata duhet të tregojë vëmendje ndaj së drejtës së brendshme “në tërësinë e saj” dhe ndaj mënyrës se si ajo zbatohet në kohën përkatëse (*po aty*, § 145; *Del Río Prada k. Spanjës* [DhM], § 90).

8. Kurse një praktikë shtetërore në kundërshtim me rregullat e së drejtës së shkruar në fuqi dhe e cila e zbraz nga thelbi i vet legjislacionin ku duhet të ishte bazuar, nuk mund të cilësohet si ndonjë “e drejtë” në kuptimin e nenit 7 (shih, për shembull, praktikën e Republikës Demokratike Gjermane (RDGj) lidhur me mbikëqyrjen e kufirit në shkelje të hapur të rendit të saj juridik dhe të të drejtave themelore te *Streletz, Kessler e Krenz k. Gjermanisë* [DhM], §§ 67-87; shih gjithashtu praktikën e likuidimit të kundërshtarëve ndaj regjimit komunist përmes dënimesh me vdekje të dhëna në përfundim të proceseve që nëpërkëmbnin në mënyrë flagrante legjislacionin dhe Kushtetutën e ish-Çekosllovakisë te *Polednová k. Republikës Çeke* (vend. pran.)).

9. Nocioni “e drejtë ndërkombëtare” që ka parasysh neni 7 § 1 u referohet traktateve ndërkombëtare të ratifikuara nga shteti në fjalë (*Streletz, Kessler e Krenz k. Gjermanisë* [DhM], §§ 90-106), si edhe së drejtës ndërkombëtare zakonore (për ligjet dhe zakonet ndërkombëtare të luftës, shih *Kononov k. Letonisë* [DhM], §§ 186, 213, 227, 237 e 244; për nocionin “krim kundër njerëzimit”, shih *Korbely k. Hungarisë* [DhM], §§ 78-85; për nocionin “gjenocid”, shih *Vasiliauskas k. Lituanisë* [DhM], §§ 171-175, e 178), edhe në qoftë se kjo e drejtë nuk ka qenë objekt i një botimi zyrtar (*Kononov k. Letonisë* [DhM], § 237).

1. Për fushën e zbatimit të nenit 6 (pjesa penale) dhe nocionin “akuzë në lëmin penal”, shih faqet 7 deri 11 te *Udhëzues rreth nenit 6 (pjesa penale)*, i disponueshëm në adresën e Gjykatës në internet (www.echr.coe.int – Case-law).

D. Nocioni “masë dënimi”

1. Të përgjithshme

10. Edhe nocioni “masë dënimi” që përmban neni 7 § 1 i Konventës ka një fushë veprimi autonome. Gjykata duhet që, për ta bërë të efektshme mbrojtjen e ofruar nga kjo dispozitë, të mbetet e lirë të shkojë përtej pamjeve të jashtme dhe ta bëjë ajo vetë vlerësimin nëse një masë e veçantë përbën në thelb një “masë dënimi” në kuptimin e kësaj klauzole. Pikënisja e çdo vlerësimi rreth ekzistencës së një “mase dënimi” është që të përcaktohet nëse masa në fjalë është dhënë pas një dënimi për një “vepër penale”. Ka edhe elemente të tjera që mund të gjykojnë me rëndësi në këtë drejtim: natyra dhe qëllimi i masës në fjalë (sidomos qëllimi i saj shtypës), cilësimi i saj në të drejtën e brendshme, procedurat që lidhen me miratimin dhe me ekzekutimin e saj, si edhe serioziteti i saj (*Welch k. Mbretërisë së Bashkuar*, § 28; *Del Río Prada k. Spanjës* [DhM], § 82). Sidoqoftë, serioziteti i masës nuk është në vetvete vendimtar, përderisa ka shumë masa jo penale me natyrë parandaluese që mund të kenë një ndikim thelbësor mbi personin e interesuar (*po aty*; *Van der Velden k. Vendeve të Ulëta* (vend. pran.)).

11. Duke zbatuar këto kritere, Gjykata ka qenë konkretisht e mendimit se masat e mëposhtme janë “masa dënimi”:

- një urdhër konfiskimi për produktin e një vepre penale si pasojë e një dënimi, duke pasur parasysh qëllimin e tij shtypës, përveç natyrës së tij parandaluese dhe zhdëmtuese (*Welch k. Mbretërisë së Bashkuar*, §§ 29-35, lidhur me konfiskimin e produktit të trafikimit të lëndëve narkotike);
- një shtrëngim me anë burgimi për të garantuar shlyerjen e një dënimi me gjobë të debitorit që nuk e provon paaftësinë e tij pague (*Jamil k. Francës*, § 32);
- një gjobë administrative në fushën e urbanizmit në masën 100% të vlerës së godinës së ndërtuar në mënyrë të paligjshme, qëllimi i së cilës ishte njëherazi edhe parandalues, edhe shtypës (*Valico SLR k. Italisë* (vend. pran.));
- një konfiskim i truallit për ndërtim të paligjshëm i urdhëruar nga gjyqtari penal pas një dhënieje pafajësie, që synonte në thelb të jepte ndëshkim për të shmangur përsëritjen e mosrespektimeve të ligjit dhe që kishte pra njëherazi karakter parandalues e shtypës (*Sud Fondi srl me të tjerë k. Italisë* (vend. pran.); *Varvara k. Italisë*, §§ 22 e 51, lidhur me një masë konfiskimi të dhënë pas një pushimi çështjeje për shkak parashkrimi);
- paraburgimi i urdhëruar si masë sigurimi nga një juridiksion gjykimi pas një dënimi për vepra të rënda penale, duke pasur parasysh natyrën e tij njëherazi parandaluese e shtypëse, regjimin e ekzekutimit të tij në një burg të zakonshëm, si edhe kohën e tij të papërcaktuar (*M. k. Gjermanisë*, §§ 123-133; *Jendrowiak k. Gjermanisë*, § 47; *Glien k. Gjermanisë*, §§ 120-130; *a contrario*, *Bergmann k. Gjermanisë*, §§ 153-182, lidhur me një paraburgim për trajtim terapeutik në një qendër të specializuar);
- zëvendësimi i një mase dënimi me burgim me një dëbim të shoqëruar me ndalim hyrjeje brenda territorit për një afat dhjetëvjeçar (*Gurguchiani k. Spanjës*, § 40);
- ndalimi i përjetshëm për të ushtruar një profesion, i urdhëruar nga një juridiksion gjykimi si masë dënimi dytësore (*Gouarré Patte k. Andorrës*, § 30).

12. Përkundrazi, përjashtohen nga nocioni “masa dënimi”:

- disa masa sigurie (sidomos një shtrim i detyrueshëm në spital) të dhëna ndaj një personi të njohur si i papërgjegjshëm penalisht (*Berland k. Francës*, §§ 39-47);
- regjistrimi i një personi në një skedar policor ose gjyqësor autorësh veprash penale seksuale apo të dhunshme, me qëllim parandalues e shkëshillues (*Adamson k. Mbretërisë së Bashkuar* (vend. pran.); *Gardel k. Francës*, §§ 39-47);
- marrja dhe ruajtja nga ana e autoriteteve e kampioneve të ADN-së të personave të dënuar (*Van der Velden k. Vendeve të Ulëta* (vend. pran.));

- një ndalim me qëllimin për të mos e lejuar një person që të kryejë veprimtari të dëmshme për ruajtjen e paqes dhe të rendit publik, duke pasur parasysh karakterin e tij parandalues (*Lawless k. Irlandës (nr. 3)*, § 19);
- një ndalim hyrjeje brenda territorit (i dhënë si masë plotësuese e një mase dënimi me burgim) pas një dënimi penal, i cili quhet i barasvlershëm me një masë policore (*Renna k. Francës*, vendim i Komisionit; shih, *mutatis mutandis* dhe në këndvështrimin e pjesës penale të nenit 6 § 1, *Maaouia k. Francës* [DhM], § 39);
- një masë administrative dëbimi ose ndalimi hyrjeje brenda territorit (*Vikulov me të tjerë k. Letonisë* (vend. pran.); *C.G. me të tjerë k. Bullgarisë* (vend. pran.));
- transferimi i një personi të dënuar në një vend tjetër, në zbatim të Protokollit Shtesë të Konventës së Këshillit të Evropës për transferimin e personave të dënuar, masë qëllimi i së cilës është të favorizohet riintegrimi shoqëror i të dënuarit në vendin e tij të prejardhjes (*Szabó k. Suedisë* (vend. pran.); *Giza k. Polonisë* (vend. pran.), § 30, për sa i përket dorëzimit të një personi të dënuar në bazë të vendimit kornizë të Bashkimit Evropian lidhur me urdhërndalimin evropian dhe me procedurën e dorëzimit ndërmjet shteteve anëtare);
- një masë parandaluese për konfiskim pasurish, e bazuar te dyshimi për përkatësi në shoqata të tipit mafioz, dhe caktimi i së cilës nuk varej nga ndonjë dënim i mëparshëm penal (*M. k. Italisë*, vendim i Komisionit);
- një masë mbikëqyrjeje të posaçme policore ose një arrest në shtëpi që drejtohet ndaj një personi të rrezikshëm e që ka për qëllim të mos lejojë kryerjen e akteve kriminale (*Mucci k. Italisë*, vendim i Komisionit; *Raimondo k. Italisë*, § 43, për sa i përket pjesës penale të nenit 6 § 1));
- një masë konfiskimi e shpallur në suazën e ndjekjes penale të nisur ndaj palëve të treta (*Yildirim k. Italisë* (vend. pran.); *Bowler International Unit k. Francës*, §§ 65-68);
- heqja e mandatit parlamentar për një deputet dhe deklarimi i pazgjedhshmërisë së tij pas shpërndarjes së një partie politike (*Sobaci k. Turqisë* (vend. pran.));
- shkarkimi dhe deklarimi i pazgjedhshmërisë i bërë ndaj një presidenti të Republikës pas një procedure për *impeachment* për shkelje të rëndë të Kushtetutës (*Paksas k. Lituanisë* [DhM], §§ 65-68);
- pezullimi i të drejtave për pension i bërë ndaj një nëpunësi pas një procedure disiplinore (*Haioun k. Francës* (vend. pran.));
- një sanksion me tri fundjava izolim disiplinor në burg (*A. k. Spanjës*, vendim i Komisionit; *Payet k. Francës*, §§ 94-100, në këndvështrimin e pjesës penale të nenit 6);
- izolimi shoqëror i një të burgosuri që ka ardhur si rezultat i një situatë praktike, konkretisht faktit që paditësi ishte i burgosuri i vetëm i atij burgu, dhe për të cilin Gjykata ka thënë se fjala ishte për një masë aq të jashtëzakonshme saqë nuk mund të pritej në mënyrë të arsyeshme nga një shtet që ta parashikojë me hollësi në legjislacionin e tij regjimin që duhet të zbatohet (*Öcalan k. Turqisë (nr. 2)*, § 187);
- rivlerësim tatimi pas heqjes së një regjimi të favorshëm tatimor, pa asnjë penalitet të vënë në ngarkim të paditëses (*Société Oxygène Plus k. Francës* (vend. pran.), §§ 40-51).

2. Dallimi mes së drejtës penale materiale dhe së drejtës procedurale

13. Gjykata ka saktësuar se rregullat rreth fuqisë prapavepruese që përmban neni 7 i Konventës zbatohen vetëm për ato dispozita të cilat i përkufizojnë veprat penale dhe masat e dënimit që i ndëshkojnë ato. Në parim, ato nuk zbatohen për ligjet procedurale, zbatimin e menjëhershëm të cilave në përputhje me parimin *tempus regit actum* është gjykuar si i arsyeshëm nga Gjykata (*Scoppola k. Italisë (nr. 2)* [DhM], § 110, bashkë me referencat që gjenden të cituara aty ndaj disa çështjeve që kanë të bëjnë me nenin 6 të Konventës: shih, për shembull, rregullat lidhur me përdorimin e deklaratave të dëshmitarëve, të cilësuarat si “rregulla procedure” të *Bosti k. Italisë* (vend. pran.), § 55), me kushtin që të mos ketë arbitraritet (*Morabito k. Italisë*

(vend. pran.). Megjithatë, në qoftë se një dispozitë e cilësuar si procedurale në të drejtën e brendshme ka një ndikim mbi ashpërsinë e masës së dënimit që duhet të jepet, Gjykata e cilëson këtë dispozitë si “e drejtë penale materiale”, ndaj së cilës ka vend për t’u zbatuar neni 7 § 1 (*Scoppola k. Italisë (nr. 2)* [DhM], §§ 110-113, lidhur me një dispozitë të Kodit të Procedurës Penale kushtuar ashpërsisë së masës së dënimit që duhet të jepet kur procesi është zhvilluar sipas procedurës së thjeshtëzuar).

14. Për sa i përket më në veçanti parashkrimit, Gjykata ka qenë e mendimit se neni 7 nuk nxjerr pengesë që në procedurat e papërfunduara të zbatohen menjëherë ligjet që i zgjatin afatet e parashkrimit, në qoftë se veprat e qortuara nuk janë parashkruar ndonjëherë (*Coëme me të tjerë k. Belgjikës*, § 149) dhe nëse nuk ka arbitraritet (*Previti k. Italisë* (vend. pran.), §§ 80-85). Ajo i ka cilësuar kështu rregullat për parashkrimin si ligje procedurale, meqenëse ato nuk i përkufizojnë veprat penale dhe masat e dënimit dhe mund të interpretohen sikur vënë thjesht një kusht paraprak për shqyrtimin e çështjes (*po aty*, § 80; *Borcea k. Rumanisë* (vend. pran.), § 64). Nga ana tjetër, në qoftë se krimet për të cilat është dënuar personi kanë qenë të ndëshkueshme nga e drejta ndërkombëtare, vendimi rreth pikës së afatit të zbatueshëm të parashkrimit duhet merret në dritën e së drejtës ndërkombëtare përkatëse të asaj kohe (*Kononov k. Letonisë* [DhM], §§ 229-233, ku Gjykata ka vënë re se e drejta ndërkombëtare përkatëse në kohën e ngjarjeve nuk kishte caktuar asnjë afat parashkrimi për krimet e luftës, duke çmuar kështu se ndjekja penale e drejtuar kundër paditësit nuk ishte parashkruar asnjëherë; krahaso me *Kolk e Kislyiy k. Estonisë* (vend. pran.) dhe *Penart k. Estonisë* (vend. pran.), ku Gjykata ka pohuar se krimet kundër njerëzimit janë të paparashkrueshme).

3. “Masa e dënimit” duhet të dallohet nga ekzekutimi i saj

15. Gjykata ka bërë një dallim midis një mase që përbën “masë dënimi” dhe një mase lidhur me “ekzekutimin” ose me “zbatimin” e masës së dënimit. Kur natyra dhe qëllimi i një mase të dhënë kanë të bëjnë me uljen e një dënimi ose me një ndryshim në procedurën për lirim me kusht, atëherë kjo masë nuk është pjesë përbërëse e “masës së dënimit” në kuptimin e nenit 7 (për dhënien e uljeve të dënimit, shih *Grava k. Italisë*, § 49, dhe *Kafkaris k. Qipros* [DhM], § 151; për një ndryshim legjislativ të kushteve për lirim me kusht, shih *Hogben k. Mbretërisë së Bashkuar*, vendim i Komisionit, dhe *Uttley k. Mbretërisë së Bashkuar* (vend. pran.); për dallimet midis regjimeve të lirimimit me kusht në disa çështje transferimi të dënuarish, shih *Ciok k. Polonisë* (vend. pran.), §§ 33-34). Pikat lidhur me ekzistencën, me mënyrat e ekzekutimit si edhe me përligjjet e një regjimi lirimi i përkasin fuqisë që u njihet shteteve palë në Konventë për të vendosur për politikën e tyre penale (*Kafkaris k. Qipros* [DhM], § 151). Edhe moszbatimi i një ligji amnistie për një dënim tashmë të formës së prerë nuk ka të bëjë me nenin 7 (*Montcornet de Caumont k. Francës* (vend. pran.)).

16. Megjithatë, dallimi midis një mase që përbën “masë dënimi” dhe një mase lidhur me “ekzekutimin” e një mase dënimi nuk është gjithmonë i qartë në praktikë. Kështu, Gjykata ka pranuar se mënyra se si një rregullore burgu lidhur me mënyrat e ekzekutimit të masave të dënimit ishte kuptuar e zbatuar në marrëdhënie me masën e dënimit në fjalë shkonte përtej ekzekutimit të thjeshtë dhe kishte të bënte pra me shtrirjen e masës së dënimit (*Kafkaris k. Qipros* [DhM], § 148, lidhur me një masë burgimi të përjetshëm). Po ashtu, zgjatja e një paraburgimi nga gjykatat e ekzekutimit të masave të dënimit, në bazë të një ligji të hyrë në fuqi pas kryerjes së veprës penale nga paditësi, përbën një “masë shtesë dënimi” dhe nuk ka të bëjë pra vetëm me ekzekutimin e masës së dënimit (*M. k. Gjermanisë*, § 135).

17. Lidhur me këtë, Gjykata ka theksuar se termi “jepet” që figuron në fjalinë e dytë të nenit 7 § 1 nuk mund të interpretohet sikur i përjashton nga fusha e zbatimit të kësaj dispozite të gjitha masat që mund të ndërhyjnë pas shpalljes së një “mase dënimi” (*Del Río Prada k. Spanjës* [DhM], § 88). Për rrjedhojë, në qoftë se disa masa të marra pas shpalljes së një mase dënimi të formës së prerë ose gjatë ekzekutimit të saj shpien në një ripërkufizim ose në një ndryshim të shtrirjes së “masës së dënimit” të dhënë, ato masa duhet t’i nënshtrohen ndalimit të fuqisë prapavepruese të masave të dënimit, të sanksionuar nga neni 7 § 1 *in fine* i Konventës (*po aty*, § 89). Për t’u shprehur rreth pikës nëse një masë e marrë gjatë ekzekutimit të një mase dënimi ka të bëjë vetëm me mënyrat e ekzekutimit të kësaj të fundit apo prek përkundrazi shtrirjen e saj, Gjykata duhet të hulumtojë rast pas rasti se çfarë nënkuptonte realisht në të drejtën e brendshme “masa e dënimit” e dhënë ose, me fjalë të tjera, cila ishte natyra e saj e brendshme (*po aty*, § 90). Për shembull, Gjykata ka gjykuar se zbatimi i një ndryshimi të papritur jurisprudence lidhur me mënyrat e caktimit të uljes së dënimit kishte çuar në një ripërkufizim të shtrirjes së masës së dënimit, përderisa ky zbatim kishte pasur si efekt që ta ndryshonte në dëm të personit të dënuar shtrirjen e masës së dhënë (*po aty*, §§ 109-110 e 117, lidhur me një masë dënimi me tridhjetë vjet burgim të cilës, si pasojë e një ndryshimi të papritur jurisprudence, nuk mund t’i bëhej më

asnjë ulje për punë në burg). Shih gjithashtu caktimin e një mase dënimi të bashkuar për disa dënime të dhëna nga juridiksione gjykimi (*Koprivnikar k. Sllovenisë*, §§ 50-52).

4. Lidhjet me dispozita të tjera të Konventës e të Protokolleve të saj

18. Përveç lidhjeve të qarta me pjesën penale të nenit 6 § 1 dhe me nocionin “akuzë në lëmin penal” (shih paragrafin 5 të mësipërm dhe *Bowler International Unit*, §§ 66-67), cilësimi si “masë dënimi” në kuptimin e nenit 7 të Konventës është gjithashtu i rëndësishëm për të përcaktuar zbatueshmërinë e rregullit *non bis in idem*, të sanksionuar nga neni 4 i Protokollit nr. 7 (*Sergueï Zolotoukhine k. Rusisë* [DhM], §§ 52-57, për sa i përket nocionit të procedurës penale). Nocioni i masës së dënimit nuk mund të ketë kuptime të ndryshme sipas dispozitave të Konventës (*Göktan k. Francës*, § 48; *Zaicevs k. Letonisë*, § 53, për sa u përket raporteve midis pjesës penale të nenit 6 § 1 të Konventës dhe nocionit “vepër penale” që ka parasysh neni 2 i Protokollit nr. 7).

III. Parimi që vetëm ligji mund ta përcaktojë krimin dhe të parashikojë masën e dënimit

19. Neni 7 i Konventës kërkon ekzistencën e një baze ligjore për dhënien e një dënimi dhe caktimin e një mase dënimi. Detyra që i bie Gjykatës është të sigurohet se, në momentin kur një i akuzuar ka kryer atë akt që ka sjellë ndjekjen penale dhe dënimin, ekzistonte një dispozitë ligjore e cila e bënte të dënueshëm aktin dhe se masa e dënimit të dhënë nuk i ka tejkaluar caqet e caktuara nga ajo dispozitë (*Coëme me të tjerë k. Belgjikës*, § 145; *Del Río Prada k. Spanjës* [DhM], § 80).

20. Duke pasur parasysh karakterin ndihmës të sistemit të Konventës, nuk i përket Gjykatës që të shqyrtojë gabime faktike ose juridike që pretendohet se janë bërë nga një juridiksion, me përjashtim të rastit në qoftë se ato mund të kenë cenuar të drejtat dhe liritë e mbrojtura nga Konventa e vetëm për atë që mund t'i kenë cenuar ato (*Streletz, Kessler e Krenz k. Gjermanisë* [DhM], § 49; *Vasiliasukas k. Lituanisë* [DhM], § 160), si edhe në qoftë se vlerësimi që kanë bërë juridiksionet kombëtare është haptazi arbitrarisht (*Kononov k. Letonisë* [DhM], § 189). Ndonëse Gjykata nuk ka si detyrë që t'u zërë vendin juridiksioneve të brendshme në vlerësimin dhe cilësimin juridik të veprave apo të shprehet rreth përgjegjësisë penale individuale të paditësit (*po aty*, § 187; *Rohlena k. Republikës Çeke* [DhM], § 51), funksioni i saj në vështrim të nenit 7 § 1 është të hulumtojë nëse dënimi dhe masa e dënimit që i janë dhënë paditësit mbështeteshin në kohën përkatëse mbi një bazë ligjore. Në veçanti, ajo duhet të sigurohet se rezultati në të cilin kanë dalë juridiksionet e brendshme kompetente ishte në përputhje me nenin 7 të Konventës. Neni 7 do të bëhej pa objekt në qoftë se Gjykatës do t'i jepej një kompetencë kontrolli më pak e gjerë (*po aty*, § 52; *Kononov k. Letonisë* [DhM], § 198; *Vasiliasukas k. Lituanisë* [DhM], § 161).

21. Përveç kësaj, parimi i ligjshmërisë urdhëron që të akuzuarit të mos i jepet një masë dënimi më e rëndë sesa ajo e parashikuar për veprën penale për të cilën ai është njohur fajtor. Kështu, Gjykata mund të vërë sanksione në këndvështrimin e nenit 7 kundër një gabimi të bërë nga juridiksionet e brendshme në përcaktimin e *quantum*-it të masës së dënimit të dhënë, duke pasur parasysh atë masë dënimi që mund t'i jepej të interesuarit në zbatim të rrethanave lehtësuese të vlerësuara nga këto juridiksione (*Gabbarri Morenri k. Spanjës*, §§ 22-34). Zbatimi për analogji i një mase dënimi mund të përbëjë gjithashtu shkelje të parimit “*nulla poena sine lege*” të sanksionuar në nenin 7 (*Başkaya e Okçuoğlu k. Turqisë* [DhM], §§ 42-43, lidhur me një masë dënimi me burgim të dhënë ndaj një botuesi, në zbatim të dispozitës së zbatueshme ndaj kryeredaktorëve).

22. Parimi që vetëm ligji mund ta përcaktojë krimin dhe të parashikojë masën e dënimit nënkupton që veprat penale dhe masat e dënimit për ndëshkimin e tyre duhet të jenë të përkufizuara qartësisht me ligj (shih paragrafët 7-9 të mësipërm, lidhur me nocionin “e drejtë” ose “ligj”). Nocioni “ligj” në kuptimin e nenit 7, ashtu si edhe ai që figuron në nene të tjera të Konventës (për shembull, në nenet 8 deri 11) nënkupton disa kushte cilësore, sidomos ato të mundësisë së qasjes dhe të parashikueshmërisë (*Cantoni k. Francës*, § 29; *Kafkaris k. Qipros* [DhM], § 140; *Del Río Prada k. Spanjës* [DhM], § 91; *Perinçek k. Zvicrës* [DhM], § 134). Këto kushte cilësore duhet të përmbushen si për përkufizimin e një vepre penale (*Jorgic k. Gjermanisë*, §§ 103-114) ashtu edhe për masën e dënimit që ajo nënkupton ose për shtrirjen e saj (*Kafkaris k. Qipros* [DhM], § 150; *Camilleri k. Maltës*, §§ 39-45, lidhur me parashikueshmërinë e shkallës së masës së zbatueshme të dënimit, e

cila varej tërësisht nga zgjedhja e juridiksionit kompetent të gjykimit prej prokurorit dhe jo nga kritere të përcaktuara me ligj). Mungesa e “cilësisë së ligjit” lidhur me përkufizimin e veprës penale ose me masën e zbatueshme të dënimit përbën shkelje të nenit 7 të Konventës (*Kafkaris k. Qipros* [DhM], §§ 150 et 152).

A. Mundësia e qasjes

23. Në rrafshin e mundësisë së qasjes, Gjykata kontrollon nëse “ligji” penal në të cilin është bazuar dënimi i kundërshtuar ishte me mundësi të mjaftueshme qasjeje për paditësin, domethënë nëse ai ishte i botuar (për sa i përket mundësisë së qasjes të jurisprudencës së brendshme që interpretonte një nen të ligjit, shih *Kokkinakis k. Greqisë*, § 40, dhe *G. k. Francës*, § 25; për sa i përket mundësisë së qasjes të një dekreti, shih *Custers, Deveaux e Turk k. Danimarkës* (vend. pran.), § 82). Kur dënimi ka si bazë të vetme një traktat ndërkombëtar të ratifikuar nga shteti i paditur, Gjykata mund të verifikojë nëse traktati ndërkombëtar është përfshirë në të drejtën kombëtare, madje edhe nëse ai është bërë objekt i një botimi zyrtar (lidhur me Konventat e Gjenevës, shih *Korbely k. Hungarisë* [DhM], §§ 74-75). Gjykata mund të shqyrtojë gjithashtu mundësinë e qasjes së akuzës së kundërshtuar në dritën e së drejtës së zbatueshme ndërkombëtare zakonore (për një rezolutë të Asamblesë së Përgjithshme të Kombeve të Bashkuara që e dënonte gjenocidin përpara hyrjes në fuqi të Konventës së vitit 1948 për gjenocidin, shih *Vasiliasuskas k. Lituanisë* [DhM], §§ 167-168; për një shqyrtim të përbashkët të mundësisë së qasjes dhe të parashikueshmërisë së një akuze për krime lufte në dritën e ligjeve dhe të zakoneve ndërkombëtare të luftës – që nuk janë bërë objekt i një botimi zyrtar –, shih *Kononov k. Letonisë* [DhM], §§ 234-239 e 244).

B. Parashikueshmëria

1. Të përgjithshme

24. Një individ duhet ta ketë mundësinë për të ditur, duke u nisur nga formulimi i dispozitës përkatëse e, në rast nevojë, me ndihmën e interpretimit që i jepet asaj nga gjykatat dhe pasi të ketë marrë eventualisht këshilla të përshtatshme ligjore, se cilat veprime dhe mosveprime e ngarkojnë atë me përgjegjësi penale dhe çfarë mase dënimi rrezikon t’i jepet për to (*Cantoni k. Francës*, § 29; *Kafkaris k. Qipros* [DhM], § 140; *Del Río Prada k. Spanjës* [DhM], § 79). Nocioni “këshilla të përshtatshme ligjore” i referohet mundësisë për të përfituar nga këshillat e një avokati (*Chauvy me të tjerë k. Francës* (vend. pran.)) ose të një juristi (*Jorgic k. Gjermanisë*, § 113).

25. Për arsye të vetë karakterit të përgjithshëm të ligjeve, formulimi i tyre nuk mund të paraqesë një përpikëri absolute. Shumë prej tyre, për arsye të nevojës për të shmangur një ngurtësi të tepruar e për t’iu përshtatur ndryshimeve të situatës, përdorin detyrimisht formula pak a shumë të mjegullta, interpretimi dhe zbatimi i të cilave varen nga praktika (*Kokkinakis k. Greqisë*, § 40, për sa i përket përkufizimit të veprës së paligjshme të “prozelitizimit”; *Cantoni k. Francës*, § 31, lidhur me përkufizimin ligjor të termit “ilaç”). Përdorimi i teknikës legjislative të “kategorive” lë shpesh disa zona të errëta në kufijtë e përkufizimit. Të vetme, këto dyshime lidhur me raste të skajshme nuk mjaftojnë për ta bërë një dispozitë të papajtueshme me nenin 7, për sa kohë që ajo del se është mjaft e qartë në shumicën dërrmuese të rasteve (*po aty*, § 32). Por, nga ana tjetër, përdorimi i nocioneve dhe i kritereve tepër të papërcaktuara në interpretimin e një dispozite legjislative mund ta bëjë vetë dispozitën legjislative të papajtueshme me kërkesat për qartësi e parashikueshmëri për sa u përket efekteve të saj (*Liivik k. Estonisë*, §§ 96-104).

26. Shtrirja e nocionit të parashikueshmërisë varet në një masë të madhe nga përmbajtja e tekstit për të cilin bëhet fjalë, nga fusha që ky mbulon, si edhe nga numri e cilësia e atyre të cilëve u drejtohet (*Kononov k. Letonisë* [DhM], § 235; *Cantoni k. Francës*, § 35). Një ligj mund ta përmbushë prapëseprapë kërkesën për parashikueshmëri edhe në qoftë se personit të interesuar i duhet të marrë këshilla të përshtatshme ligjore për t’i vlerësuar, në një shkallë të arsyeshme në rrethanat e çështjes, pasojat që mund të vijnë si rezultat i një veprimi të caktuar (*po aty*). Kështu ndodh posaçërisht me ata që kanë një veprimtari profesionale, të cilët janë mësuar me nevojën për të treguar një kujdes të madh në ushtrimin e zanatit të vet. Prandaj prej tyre mund të pritët që t’i kushtojnë një kujdes të veçantë vlerësimit të rreziqeve që përmban ky i fundit (*po aty*; *Pessinr. k. Francës*, § 33; *Kononov k. Letonisë* [DhM], § 235). Kështu, për shembull, Gjykata ka çmuar se një administrator supermarketi duhej ta kishte ditur, me ndihmën e këshillave të përshtatshme ligjore, se rrezikonte realisht që të ndiqej për shitje të paligjshme produktesh farmacie (*Cantoni k. Francës*, § 35). Gjykata ka arritur në një konkluzion të ngjashëm për dënimet e personave të mëposhtëm: drejtorët e një shoqërie që shpërndante

cigare, ngaqë kishin shtuar një shënim të paparashikuar me ligj mbi paketat e cigareve të hedhura në treg (*Delbos me të tjerë k. Francës* (vend. pran.)); drejtorin e botimit të një shoqërie komunikimi audioviziv, për shpifje publike ndaj një nëpunësi civil, për disa thënie të cilat kishin qenë objekt për “regjistrim paraprak” para transmetimit (*Radio France me të tjerë k. Francës*, § 20); administratorin e një shoqërie për shitje plotësuesish ushqimorë, për tregtimin e një produkti i cili përmbante një lëndë shtesë të ndaluar (*Ooms k. Francës* (vend. pran.)); autorin, botuesin dhe shtëpinë botuese të një libri, për shpifje publike (*Chauvy me të tjerë k. Francës* (vend. pran.), duke pasur parasysh cilësinë e botuesit dhe të shtëpisë botuese si profesionistë botimesh, të cilët do të kishin mundur t’ia tërhiqnin vëmendjen autorit për rreziqet e një ndjekjeje penale); një avokate për ushtrim të paautorizuar të veprimtarisë si ndërmjetëse për birësim fëmijësh (*Stoica k. Francës* (vend. pran.), duke pasur parasysh qenien e saj avokate e specializuar në të drejtën e familjes); aktivistët e Greenpeace për hyrje të paligjshme në një zonë mbrojtjeje ushtarake në Grënlandë (*Custers, Deveaux e Turk k. Danimarkës* (vend. pran.), §§ 95-96); disa politikanë që ushtronin detyra të larta në aparatën shtetërore të RDGj-së, të dënuar si frymëzues të vrasjeve me dashje të disa gjermanolindorëve që kishin tentuar të arratiseshin nga RDGj-ja prej vitit 1971 deri më 1989 duke kaluar kufirin ndërmjet dy shteteve gjermane (*Streletz, Kessler e Krenz k. Gjermanisë* [DhM], § 78); një kufitar të RDGj-së, për vrasjen e një personi që kishte tentuar të kalonte kufirin ndërmjet dy shteteve gjermane më 1972, ndonëse ai kishte vepruar sipas urdhrave të eprorëve të tij (*K.-H.W. k. Gjermanisë* [DhM], §§ 68-81); dhe një komandant në Ushtrinë e Kuqe, ngaqë kishte udhëhequr një njësi partizanësh sovjetikë në një ekspeditë ndëshkimore kundër disa kolaboracionistësh të pretenduar gjatë Luftës së Dytë Botërore, rreziqet e së cilës duhej të ishin vlerësuar me një kujdes të veçantë (*Kononov k. Letonisë* [DhM], §§ 235-239). Lidhur me përgjegjësinë penale individuale të ushtarëve të thjeshtë, Gjykata ka saktësuar se ata nuk mund t’u referohen tërësisht e verbërisht disa urdhrave që shkelin në mënyrë flagrante jo vetëm parimet ligjore të vendit të tyre, por edhe të drejtat e njeriut në rrafshin ndërkombëtar e, sidomos, të drejtën për jetën, e cila është vlera më e lartë në shkallën e të drejtave të njeriut (*po aty*, § 236; *K.-H.W. k. Gjermanisë* [DhM], § 75).

27. Parashikueshmëria duhet të vlerësohet nga pikëpamja e personit të dënuar (eventualisht, pasi ky ka marrë këshilla të përshtatshme ligjore) dhe në momentin e kryerjes së veprës për të cilën ai është ndjekur penalisht (shih megjithatë *Del Río Prada k. Spanjës* [DhM], §§ 112 e 117, lidhur me parashikueshmërinë e ndryshimit të shtrirjes së masës së dënimit të dhënë në momentin kur ishin shpallur dënimet e paditëses, domethënë pas kryerjes së veprave penale).

28. Kur një dënim bazohet vetëm tek e drejta ndërkombëtare ose kur ai u referohet primeve të së drejtës ndërkombëtare, Gjykata e shqyrton parashikueshmërinë e dënimit në dritën e rregullave të së drejtës ndërkombëtare që kanë qenë të zbatueshme në kohën përkatëse, duke përfshirë të drejtën ndërkombëtare të konventave (për shembull, Paktin Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike lidhur me RDGj-në të *Streletz, Kessler e Krenz k. Gjermanisë* [DhM], §§ 90-10; ose Konventën e vitit 1948 për Parandalimin dhe Ndëshkrimin e Krimit të Gjenocidit lidhur me Gjermaninë të *Jorgic k. Gjermanisë*, § 106) dhe/ose të drejtën ndërkombëtare zakonore (shih përkufizimin e gjenocidit të dhënë nga e drejta ndërkombëtare zakonore më 1953 të *Vasiliasukas k. Lituaniës* [DhM], §§ 171-175; ligjet dhe zakonet e luftës më 1944 të *Kononov k. Letonisë* [DhM], §§ 205-227; të drejtën ndërkombëtare zakonore që ndalon përdorimin e gazit iprit në konfliktet ndërkombëtare të *Van Anraat k. Vendeve të Ulëta* (vend. pran.), §§ 86-97).

2. Interpretimi gjyqësor: sqarimi i rregullave juridike

29. Në cilindo sistem juridik, sado i qartë që të jetë formulimi i një dispozite ligjore, duke përfshirë edhe një dispozitë të së drejtës penale, është e pashmangshme të mos ketë një element interpretimi gjyqësor. Funkzioni vendimmarrës që u besohet juridiksioneve shërben pikërisht për t’i hequr ato dyshime që mund të mbeten për sa i përket interpretimit të normave (*Kafkaris k. Qipros* [DhM], § 141). Në traditën juridike të Shteteve Palë në Konventë është diçka e ngulitur në mënyrë të qëndrueshme që jurisprudenca, si burim i së drejtës, jep medoemos ndihmesë në zhvillimin hap pas hapi të së drejtës penale. Neni 7 i Konventës nuk mund të interpretohet sikur e ndalon sqarimin gradual të rregullave të përgjegjësisë penale përmes interpretimit gjyqësor nga njëra çështje në tjetrën, me kusht që rezultati të jetë koherent me thelbin e veprës penale dhe i parashikueshëm në mënyrë të arsyeshme (*S.W. k. Mbretërisë së Bashkuar*, § 36; *Streletz, Kessler e Krenz k. Gjermanisë* [DhM], § 50; *Kononov k. Letonisë* [DhM], § 185).

30. Parashikueshmëria e interpretimit gjyqësor ka të bëjë si me elementet përbërëse të veprës penale (*Pessinr. k. Francës*, §§ 35-36; *Dragotoni e Militaru-Pidhorni k. Rumanisë*, §§ 43-47; *Dallas k. Mbretërisë së Bashkuar*, §§ 72-77) ashtu edhe me masën e zbatueshme të dënimit (*Alimuçaj k. Shqipërisë*, §§ 154-162; *Del*

Río Prada k. Spanjës [DhM], §§ 111-117). Në qoftë se Gjykata del në konkluzionin se ka pasur mungesë parashikueshmërie të një dënimi/vepre penale, asaj nuk i kërkohet më fare që të shqyrtojë nëse sanksioni i zbatuar ishte në vetvete i parashikuar nga ligji në kuptimin e nenit 7 (*Plechkov k. Rumanisë*, § 75). Interpretimi i pikave thjesht procedurale nuk ka asnjë ndikim mbi parashikueshmërinë e veprës penale dhe nuk ngre, për rrjedhojë, asnjë pikëpyetje në këndvështrimin e nenit 7 (*Khodorkovskiy e Lebedev k. Ruisë*, §§ 788-790, lidhur me një pengesë të pretenduar procedurale që rëndonte mbi akuzën).

31. Për sa i përket pajtueshmërisë së interpretimit gjyqësor të dhënë nga juridiksionet e brendshme me thelbin e veprës penale, Gjykata duhet të verifikojë nëse ky interpretim ka qenë në përputhje me formulimin e dispozitës së ligjit penal në fjalë të lexuar në kontekstin e saj dhe nëse ai nuk ka qenë i paarsyeshëm (shih, ndër shumë të tjerë, *Jorgic k. Gjermanisë*, §§ 104-108, lidhur me krimin e gjenocidit).

32. Për sa i përket karakterit të parashikueshëm në mënyrë të arsyeshme të interpretimit gjyqësor, Gjykatës i kërkohet të shqyrtojë nëse paditësi mund ta parashikonte në mënyrë të arsyeshme në momentin e ngjarjeve, në rast nevoje me ndihmën e një juristi, që ai rrezikonte të akuzohej e të gjendej fajtor për krimin në fjalë (*Jorgic k. Gjermanisë*, §§ 109-113) dhe që mund të merrte masën e dënimit të parashikuar për atë vepër. Gjykata duhet konkretisht të verifikojë nëse interpretimi gjyqësor i ligjit është mjaftuar të ndjekë një prirje të perceptueshme në ecurinë e jurisprudencës së gjykatave (*S.W. k. Mbretërisë së Bashkuar* dhe *C.R. k. Mbretërisë së Bashkuar*, lidhur me një marrëdhënie seksuale me dhunë dhe me një tentativë për marrëdhënie seksuale me dhunë të dy burrave ndaj grave të tyre, ku Gjykata ka vënë në dukje se karakteri thelbësisht poshtëruës i marrëdhënies seksuale me dhunë ishte aq i qartë sa që cilësimi penal i dhënë nga juridiksionet britanike duhej të shihej si i parashikueshëm e në përputhje me objektivat themelore të Konventës, “vetë thelbi i së cilës është respektimi i dinjitetit dhe i lirisë së njeriut”) apo nëse juridiksionet e brendshme kanë shënuar një kthesë në jurisprudencë, e cila nuk mund të parashikohej nga i interesuari (*Pessinr. k. Francës*, § 36; *Dragotoni e Militaru-Pidhorni k. Rumanisë*, § 44; *Del Río Prada k. Spanjës*, §§ 111-117). Për të vlerësuar parashikueshmërinë e një interpretimi gjyqësor, nuk duhet t’i jepet ndonjë rëndësi përcaktuese mungesës së precedentëve të krahasueshëm në jurisprudencë (*K.A. e A.D. k. Belgjikës*, §§ 55-58, lidhur me disa praktika sadomazohiste që kanë çuar në një dënim për goditje dhe plagosje, dhe për të cilat Gjykata ka theksuar karakterin e dhunshëm e të rrallë; shih gjithashtu *Soros k. Francës*, § 58). Kur juridiksioneve të brendshme u duhet ta interpretojnë një dispozitë të ligjit penal për herën e parë, një interpretim i shtrirjes së veprës penale i cili ka qenë koherent me thelbin e kësaj vepre duhet, në parim, të konsiderohet si i parashikueshëm (*Jorgic k. Gjermanisë*, § 109, ku paditësi ishte personi i parë që ishte njohur fajtor për gjenocid në bazë të një dispozite të Kodit Penal). I parashikueshëm në mënyrë të arsyeshme në vështrim të nenit 7 mund të jetë edhe një interpretim i ri i shtrirjes së një vepre penale ekzistuese, mjafton që ai të jetë i arsyeshëm në vështrim të së drejtës së brendshme dhe koherent me thelbin e veprës penale (shih, për një interpretim të ri të nocionit të mashtrimit tatimor, *Khodorkovskiy e Lebedev k. Ruisë*, §§ 791-821, ku Gjykata ka shënuar se e drejta penale tatimore mund të jetë mjaft e zhdërvjellët për t’iu përshtatur situatave të reja, por prapëseprapë pa u bërë e paparashikueshme).

33. Ndonëse Gjykata mund të tregojë vëmendje për atë interpretim që doktrina jepte rreth ligjit në kohën përkatëse, veçanërisht kur ai shkon në të njëjtin drejtim me atë të jurisprudencës (*K.A. e A.D. k. Belgjikës*, § 59; *Alimuçaj k. Shqipërisë*, §§ 158-160), interpretimi i lirë i një teksti ligjor nga ana e doktrinës nuk e zëvendëson dot ekzistencën e një jurisprudence (*Dragotoni e Militaru-Pidhorni k. Rumanisë*, §§ 26 e 43).

34. Sado që, në disa raste, një lëshim i gjatë nga autoritetet ndaj kësaj apo asaj sjelljeje gjithsesi të dënueshme penalisht mund të çojë në një depenalizim faktik të sjelljes në fjalë, thjesht fakti që disa persona të tjerë nuk janë ndjekur ose dënuar nuk mund ta përjashtojë përgjegjësinë penale të të interesuarit të dënuar apo ta bëjë dënimin e tij të paparashikueshëm në vështrim të nenit 7 (*Khodorkovskiy e Lebedev k. Ruisë*, §§ 816-820).

35. Kur juridiksionet e brendshme interpretojnë dispozita të së drejtës kombëtare të cilat rrjedhin nga e drejta ndërkombëtare publike, u takon atyre të vendosin për atë interpretim që dëshirojnë të përqafojnë në të drejtën e brendshme, me kusht që interpretimi të jetë koherent me thelbin e veprës penale si edhe i parashikueshëm në mënyrë të arsyeshme në momentin e ngjarjeve (shih, për shembull, nocionin më të gjerë të gjenocidit të zgjedhur nga juridiksionet gjermane dhe të hedhur poshtë më vonë nga disa juridiksione të tjera ndërkombëtare, si Gjykata Ndërkombëtare e Drejtësisë, te *Jorgic k. Gjermanisë*, §§ 103-116).

36. Gjykata vë sanksione në këndvështrimin e parashikueshmërisë ndaj çdo interpretimi të zgjeruar të ligjit penal në dëm të të akuzuarit (*in malam partem*), si në rastin kur ky interpretim vjen si rezultat i një kthese të paparashikueshme në jurisprudencë (*Dragotoni e Militaru-Pidhorni k. Rumanisë*, §§ 39-48) ashtu edhe atëherë kur ai përbën një interpretim për analogji i cili nuk mund të paraqitet si i pajtueshëm me thelbin e

veprës penale (për shembull, dënimi për gjenocid të *Vasiliasukas k. Lituanië* [DhM], §§ 179-186). Ajo mund të vërë gjithashtu sanksione në këtë këndvështrim edhe ndaj një dënimi për një veprë penale që ka ardhur si rezultat i një zhvillimi të konsoliduar të jurisprudencës pas kryerjes së veprave të qortuara (për shembull, vepra penale e ndihmës dhe e nxitjes nga jashtë për një shoqatë të tipit mafioz të *Contrada k. Italisë (nr. 3)*, §§ 64-76) ose ndaj dënimit në zbatim të një dispozite të dykuptimtë të së drejtës së brendshme, e cila ishte objekt interpretimesh divergjente (*Žaja k. Kroacisë*, §§ 99-106). Në këtë drejtim, një jurisprudencë e cila paraqet mungesa koherence nuk e ka përpikërinë e nevojshme për të shmangur çdo rrezik arbitrariteti e për t'ia dhënë gjithkujt mundësinë që t'i parashikojë pasojat e veprimeve të veta (*po aty*, § 103).

37. Fakti që u takon anëtarëve të një jurie popullore që ta zbatojnë legjislacionin penal në fjalë për veprat e ndjekura nuk e bën këtë legjislacion të paparashikueshëm në vështrim të nenit 7 (*Jobe k. Mbretërisë së Bashkuar* (vend. pran.)). Një ligj penal që i jep një kompetencë vetëgjykmorë një jurie popullore për ta zbatuar ligjin ndaj veprave të çështjes nuk është në vetvete i papajtueshëm me kërkesat e Konventës, me kusht që shtrirja e kompetencës vetëgjykmorë dhe mënyra se si ajo ushtrohet të jenë përcaktuar me qartësi të mjaftueshme, në mënyrë që të garantohet mbrojtja e individit nga arbitrariteti (*O'Carroll k. Mbretërisë së Bashkuar* (vend. pran.), lidhur me vlerësimin nga juria popullore se çfarë quhet e pahijshme).

3. Rasti i veçantë i pasardhjes së shteteve

38. Nocioni i interpretimit gjyqësor zbatohet lidhur me zhvillimin progresiv të jurisprudencës në një shtet të caktuar që është subjekt i mbisundimit të ligjit si edhe nën një regjim demokratik, por ai e ruan të gjithë vlerën e tij edhe në rastin kur ka pasardhje të dy shtetesh. Në rast zëvendësimi të një sovraniteti shtetëror me një tjetër mbi një territor apo ndryshimi regjimi politik në territorin kombëtar, Gjykata ka qenë e mendimit se për një shtet juridik është e ligjshme që të nisë ndjekje penale ndaj personave që janë bërë faktorë për krime nën një regjim të mëparshëm; po ashtu, juridiksionet e një shteti të tillë, të cilat kanë ardhur pas atyre që ekzistonin më parë, nuk mund të qortohen pse i zbatojnë dhe i interpretojnë dispozitat ligjore që kanë ekzistuar në kohën e ngjarjeve në dritën e parimeve që drejtojnë një shtet të së drejtës (*Streletz, Kessler e Krenz k. Gjermanisë* [DhM], §§ 79-83; *Vasiliasukas k. Lituanië* [DhM], § 159). Kjo vlen në veçanti kur mosmarrëveshja ka të bëjë me të drejtën për jetën, vlera më e lartë në Konventë dhe në shkallën e të drejtave të njeriut në rrafshin ndërkombëtar, të cilën Shtetet Kontraktuese kanë detyrim parësor për ta mbrojtur në zbatim të Konventës (*Kononov k. Letonisë* [DhM], § 241). Një praktikë shtetërore ku tolerohen ose inkurajohen disa veprime të deklaruara si kriminale nga instrumente juridike kombëtare ose ndërkombëtare, si edhe ndjenja e pandëshkueshmërisë që rrjedh andej për autorët e tyre, nuk përbëjnë pengesë që këta të fundit të ndiqen penalisht e të ndëshkohen (*Vasiliasukas k. Lituanië* [DhM], § 158; *Streletz, Kessler e Krenz k. Gjermanisë* [DhM], §§ 74 e 77-79). Kështu, Gjykata ka dalë në konkluzionin se kanë qenë të parashikueshme dënimet e udhëheqësve politikë dhe të një kufitari të RDGj-së për vrasje gjermanolindorësh që kishin tentuar të arratiseshin nga RDGj-ja duke kaluar kufirin midis dy shteteve gjermane, dënime të cilat ishin shpallur nga juridiksionet gjermane pas ribashkimit, mbi bazën e legjislacionit të RDGj-së (*po aty*, §§ 77-89; *K.-H.W. k. Gjermanisë* [DhM], §§ 68-91), si edhe dënimi i një komandanti të ushtrisë sovjetike për krime lufte të kryera gjatë Luftës së Dytë Botërore, i dhënë nga juridiksionet letone pas deklaratave për pavarësi të Letonisë më 1990 e 1991 (*Kononov k. Letonisë* [DhM], §§ 240-241).

39. Gjykata ka çmuar gjithashtu se një dënim mbi bazën e ligjeve të Republikës së Lituanië së rimëkëmbur ishte mjaft i parashikueshëm e, për rrjedhojë, në përputhje me nenin 7 të Konventës, pavarësisht nga fakti që Lituania nuk ishte njohur ende si një shtet i pavarur në kohën e ngjarjeve (*Kuolelis, Bartosevicius e Burokevicius k. Lituanië*, §§ 116-122, lidhur me dënimin e udhëheqësve të degës lituane të Partisë Komuniste të BRSS-së për pjesëmarrje në veprimtari armiqësore dhe antishtetërore në janar 1991).

4. Rasti i veçantë i kompetencës së përgjithshme të një shteti dhe legjislacioni i zbatueshëm kombëtar

40. Një dënim nga juridiksionet kombëtare të një shteti mbi bazën e ligjit kombëtar të këtij shteti mund të ketë të bëjë me veprime të kryera nga i interesuari në një shtet tjetër (*Jorgic k. Gjermanisë*; *Van Anraat k. Vendeve të Ulëta* (vend. pran.)). Pika lidhur me kompetencën jashtëterritoriale ose të përgjithshme të juridiksioneve kombëtare të një shteti nuk i përket nenit 7 (*Ould Dah k. Francës* (vend. pran.)), por së drejtës për një gjykatë të krijuar me ligj, të sanksionuar në nenin 6 § 1, si edhe nenin 5 § 1 a) të Konventës ("burgim i ligjshëm pas një dënimi të dhënë nga një gjykatë kompetente") (*Jorgic k. Gjermanisë*, §§ 64-72, lidhur me një dënim për vepra gjenocidi të kryera në Bosnjë-Hercegovinë).

41. Megjithatë, kur juridiksionet kombëtare të një shteti japin një dënim në bazë të kompetencës së përgjithshme, zbatimi i ligjit kombëtar në dëm të ligjit të shtetit ku janë kryer veprat mund të shqyrtohet në këndvështrimin e nenit 7. Kështu, për shembull, në një çështje ku bëhej fjalë për dënimin e një oficeri mauritanian nga juridiksionet franceze për vepra torture dhe barbarie të kryera në Mauritani (mbi bazën e Konventës së Kombeve të Bashkuara kundër Torturës), Gjykata ka çmuar se zbatimi i ligjit penal francez në dëm të një ligji mauritanian për amnisti (të hyrë në fuqi përpara çdolloj ndjekjeje penale) nuk ishte i papajtueshëm me parimin e ligjshmërisë (*Ould Dah k. Francës* (vend. pran.)). Në lidhje me këtë, ajo ka qenë e mendimit se “nevoja e domosdoshme e ndalimit të torturës dhe e procedimit eventual të personave që e shkelin këtë rregull të përbotshëm, si edhe ushtrimi prej një shteti nënshkruar i kompetencës së përgjithshme të parashikuar nga Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Torturës, do të zbrazeshin nga thelbi i tyre nëse do të duhej të mbahej vetëm kompetenca e këtij shteti mbi juridiksionin e vet, por pa e lejuar zbatueshmërinë e legjislacionit përkatës të atij shteti. Nuk ka dyshim, shmangia e këtij legjislacioni në favor të disa vendimeve apo ligjeve të rastit të miratuara nga shteti i vendit ku janë kryer veprat penale, duke vepruar për të mbrojtur shtetasit e vet apo, eventualisht, nën ndikimin e drejtpërdrejtë ose të tërthortë të autorëve të këtyre veprave penale, me qëllim për t’i shfajësuar ata, do të bënte që të paralizohej çdo ushtrim i kompetencës së përgjithshme dhe do ta asgjësonte qëllimin e ndjekur nga Konventa kundër Torturës”. Gjykata ka rikujtuar në fakt se ndalimi i torturës zë një vend parësor në të gjitha instrumentet ndërkombëtare lidhur me mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe sanksionon një nga vlerat themelore të shoqërive demokratike.

IV. Parimi i mosekzistencës së fuqisë prapavepruese të ligjit penal

A. Të përgjithshme

42. Neni 7 e ndalon në mënyrë absolute zbatimin prapaveprues të së drejtës penale kur ajo vepron në dëm të të interesuarit (*Del Río Prada k. Spanjës* [DhM], § 116; *Kokkinakis k. Greqisë*, § 52). Parimi i mosekzistencës së fuqisë prapavepruese të ligjit penal zbatohet si për dispozitat që përkufizojnë veprat penale (*Vasiliasukas k. Lituaniës* [DhM], §§ 165-166) ashtu edhe për ato që caktojnë masat e dënimit (*Jamil k. Francës*, §§ 34-36; *M. k. Gjermanisë*, §§ 123 et 135-137; *Gurguchiani k. Spanjës*, §§ 32-44). Edhe pas shpalljes së një mase dënimi të formës së prerë ose gjatë ekzekutimit të kësaj të fundit, ndalimi i fuqisë prapavepruese të masave të dënimit nuk lejon që ligjvënësi, autoritetet administrative ose juridiksionet ta ripërkufizojnë në mënyrë prapavepruese dhe në dëm të të dënuarit shtrirjen e masës së dhënë të dënimit (*Del Río Prada k. Spanjës* [DhM], § 89, lidhur me një masë dënimi me tridhjetë vjet burgim, për të cilën, si pasojë e një kthese në jurisprudencë, nuk mund të bëhej më asnjë ulje dënimi për punë gjatë qëndrimit në burg, ndërkohë që, në kohën kur i interesuari i kishte kryer veprat penale, masa maksimale e dënimit me tridhjetë vjet burgim duhej të kuptohej si një masë autonome së cilës duhej t’i bëheshin ulje dënimi për punë gjatë qëndrimit në burg).

43. Parimi i mosekzistencës së fuqisë prapavepruese nëpërkëmbet në qoftë se një dispozitë ligjore zbatohet në mënyrë prapavepruese për një vepër të kryer përpara se ajo të hynte në fuqi. Është e ndaluar që fusha e zbatimit e veprave penale ekzistuese të shtrihet edhe te vepra të cilat më parë nuk përbënin vepra penale. Megjithatë, nuk ka shkelje të nenit 7 në qoftë se veprat e ndjekura penalisht ndëshkoheshin tashmë edhe sipas Kodit Penal të zbatueshëm në kohën e ngjarjeve – qoftë edhe sikur ato të ndëshkoheshin vetëm si rrethana rënduese dhe jo si ndonjë vepër penale më vete – (*Ould Dah k. Francës* (vend. pran.), me kusht që masa e dhënë e dënimit të mos e kapërcejë maksimumin e parashikuar sipas këtij kodi) apo në qoftë se dënimi i të interesuarit bazohej tek e drejta ndërkombëtare e zbatueshme në kohën përkatëse (*Vasiliasukas k. Lituaniës* [DhM], §§ 165-166, ku Gjykata e ka shqyrtuar dënimin e paditësit në këndvështrimin e së drejtës ndërkombëtare në fuqi më 1953, pasi kishte konstatuar se dispozitat e së drejtës lituane rreth gjenocidit, të vitit 2003, ishin zbatuar në mënyrë prapavepruese; *Šimšić k. Bosnjë-Hercegovinës* (vend. pran.), lidhur me krimet kundër njerëzimit më 1992). Në rastin e kësaj hipoteze të fundit, ndonëse autoritetet kombëtare e kanë gjithmonë mundësinë që për një vepër penale të përqafojnë një përkufizim më të gjerë sesa ai i shpallur nga e drejta ndërkombëtare (shih paragrafin 35 të mësipërm), ato nuk mund të japin dënime prapavepruese mbi bazën e këtij përkufizimi të ri kur është fjala për vepra të mëparshme (shih *Vasiliasukas k. Lituaniës* [DhM], § 181, për një dënim për gjenocid të pjesëtarëve të një grupi politik për vepra të kryera më 1953 mbi bazën e një Kodi Penal të vitit 2003).

44. Për sa i përket ashpërsisë së masës së dënimit, Gjykata mjaftohet të verifikojë që të mos jepet asnjë masë dënimi më e rëndë sesa ajo që ishte e zbatueshme në momentin kur është kryer vepra penale. Pikat që kanë të bëjnë me karakterin e papërshtatshëm të një mase dënimi dalin jashtë fushës së zbatimit të nenit 7 të Konventës. Gjykata nuk ka për rol të vendosë se cila është ajo kohëzgjatje burgimi apo ai lloj mase dënimi që përshtatet më mirë për veprën penale të caktuar (*Hummatov k. Azerbajxhanit* (vend. pran.); *Hakkar k. Francës* (vend. pran.); *Vinter me të tjerë k. Mbretërisë së Bashkuar* [DhM], § 105). Megjithatë, pikat lidhur me përpjesëtueshmërinë e një mase dënimi mund të shqyrtohen në këndvështrimin e nenit 3 të Konventës (*po aty*, § 102, rreth nocionit të një mase dënimi “qartësisht të shpërpjesëtuar”).

45. Për sa i përket ashpërsisë/peshës së masave të dënimit, Gjykata ka gjykuar për shembull se një burgim i përjetshëm nuk ishte një masë dënimi më e rëndë sesa ajo me vdekje, një masë kjo që kishte qenë e zbatueshme në momentin kur ishte kryer vepra penale por që më vonë ishte ndaluar e zëvendësuar me masën me burgim të përjetshëm (*Hummatov k. Azerbajxhanit* (vend. pran.); *Stepanenko e Ososkalo k. Ukrainës* (vend. pran.); *Öcalan k. Turqisë (nr. 2)*, § 177; *Ruban k. Ukrainës*, § 46).

46. Për të marrë vendim rreth pikës nëse ka pasur ndonjë zbatim prapaveprues të një mase dënimi në dëm të të akuzuarit, duhet të merren parasysh caqet e mundshme të saj (masa minimale dhe ajo maksimale) që janë të zbatueshme sipas çdo kodi penal. Kështu, për shembull, edhe pse masa e dënimit që i është dhënë paditësit ndodhet brenda caqeve të parashikuara nga dy kode penale që mund të zbatohen potencialisht, mjafton vetëm mundësia që të ishte dhënë një masë dënimi më e lehtë, në zbatim të një mase minimale më të lehtë sipas njërit kod penal, për të konstatuar një shkelje të nenit 7 (*Maktouf e Damjanović k. Bosnjë-Hercegovinës* [DhM], §§ 65-76).

B. Veprat penale të vazhdueshme

47. Në rast veprën penale “të vazhdueshme” ose “të vazhduar” (që ka të bëjë me akte të cilat shtrihen në njëfarë periudhe), Gjykata ka saktësuar se parimi i sigurisë juridike kërkon që aktet të cilat e përbëjnë veprën penale e që e ngarkojnë me përgjegjësi penale të interesuarin të parashitohen qartësisht në aktakuzë. Përveç kësaj, edhe vendimi i marrë nga juridiksioni i brendshëm duhet ta saktësojë mirë që dhënia e fajësisë dhe masa e dënimit mbështeten te konstatimi se akuzu e ka vërtetuar ekzistencën e elementeve që përbëjnë një veprën penale “të vazhdueshme” (*Ecer e Zeyrek k. Turqisë*, § 33). Gjykata është shprehur kohët e fundit e mendimit se fakti që juridiksionet e brendshme e kanë dënuar një person për një veprën penale të futur me rastin e një reforme të Kodit Penal, ndër të tjera edhe për arsye aktesh të kryera përpara hyrjes në fuqi të kësaj reforme, dhe të cilësuar si veprën penale “e vazhdueshme” në të drejtën e brendshme, nuk përbënte një zbatim prapaveprues të një ligji penal në dëm të të akuzuarit (*Rohlina k. Republikës Çeke* [DhM], §§ 57-64, lidhur me veprën penale të keqtrajtimit të një personi që jeton nën të njëjtën strehë). Ajo ka shënuar se, sipas së drejtës së brendshme në fjalë, një veprën penale “e vazhduar” përbënte një akt të vetëm, cilësimi i të cilit duhej të vlerësohej me kutin e rregullave në fuqi në datën kur ka përfunduar shfaqja e fundit e tij, mjafton që edhe aktet e kryera në kohën e ligjit të mëparshëm të kenë qenë gjithashtu të dënueshme. Zbatimi nga ana e juridiksioneve kombëtare i nocionit të veprës penale “të vazhduar”, të futur në Kodin Penal përpara aktit të parë të kryer nga i interesuari, kishte qenë madje mjaft i parashikueshëm në vështrim të së drejtës kombëtare (*po aty*, §§ 60-64). Gjykata ka verifikuar gjithashtu se masa e dënimit që i ishte dhënë të interesuarit mbi bazën e veprës penale “të vazhduar” nuk ishte më e rëndë sesa ajo që do t’i ishte dhënë atij në qoftë se aktet e kryera prej tij përpara reformës legjislative do të ishin vlerësuar në mënyrë të veçuar nga ato të kryera pas saj (*po aty*, §§ 65-69).

48. Anasjelltas, në qoftë se dënimi për veprën penale “të vazhdueshme” nuk ka qenë i parashikueshëm në vështrim të së drejtës kombëtare të zbatueshme në kohën përkatëse dhe ai ka sjellë si pasojë rëndimin e masës së dënimit që i është dhënë të interesuarit, atëherë Gjykata del në konkluzionin se ka pasur një zbatim prapaveprues të ligjit penal në dëm të këtij të fundit (*Veeber k. Estonisë (nr. 2)*, §§ 30-39; *Puhk k. Estonisë*, §§ 24-34).

C. Recidivizmi

49. Gjykata ka çmuar se marrja parasysh në mënyrë prapavështruese e situatës së mëparshme penale të një të akuzuarit nga gjyqtarët e themelit, e bërë e mundur nga regjistrimi i një dënimi të mëparshëm në dosjen gjyqësore, nuk ishte në kundërshtim me nenin 7, meqenëse aktet e ndjekura dhe të ndëshkuara penalisht ishin shfaqur pas hyrjes në fuqi të një ligji të ri i cili e zgjaste afatin e recidivizmit (*Achour k. Francës* [DhM], §§ 44-61,

lidhur me zbatimin e menjëhershëm të një kodi të ri penal që parashikonte një afat recidivizmi prej dhjetë vjetësh, ndërkohë që kodi i vjetër në fuqi në kohën e kryerjes së veprës së parë penale rekomandonte një afat pesëvjeçar, mbarimi i të cilit do t'i kishte dhënë paditësit – sipas tij – një “të drejtë për harresë”). Një përçapje e tillë prapavështuese dallon nga nocioni i fuqisë prapavepruese *stricto sensu*.

V. Parimi i fuqisë prapavepruese të ligjit penal më të butë

50. Ndonëse neni 7 § 1 i Konventës nuk e përmend shprehimisht parimin e fuqisë prapavepruese të ligjit penal më të butë (në dallim nga neni 15 § 1 *in fine* i Paktit të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat Civile dhe Politike dhe nga neni 9 i Konventës Amerikane për të Drejtat e Njeriut), Gjykata ka qenë e mendimit se kjo dispozitë nuk garanton vetëm parimin e mosekzistencës së fuqisë prapavepruese të ligjeve penale më të ashpra, por gjithashtu, e në mënyrë të nënkuptuar, edhe parimin e fuqisë prapavepruese të ligjit penal më të butë. Ky parim shprehet përmes rregullit sipas të cilit, në qoftë se ligji penal në fuqi në momentin e kryerjes së veprës penale dhe ligjet penale të mëvonshme të miratuara përpara shpalljes së një vendimi të formës së prerë janë të ndryshme, atëherë gjyqtari duhet të zbatojë atë dispozitat e të cilit janë më të favorshmet për të pandehurin (*Scoppola k. Italisë (nr. 2)* [DhM], §§ 103-109, lidhur me një masë dënimi me tridhjetë vjet burgim në vend të një burgimi të përjetshëm). Për mendimin e Gjykatës, “dhënia e një mase dënimi më të rëndë vetëm për arsyen se ajo parashikohej në momentin e kryerjes së veprës penale do të përbënte një zbatim në dëm të të akuzuarit të rregullave që përcaktojnë pasardhjen e ligjeve penale në kohë. Kjo do të ishte për më tepër një lloj sikur të shpërfillej çdo ndryshim legjislativ në favor të të akuzuarit i bërë përpara gjykimit e të vazhdohej të jepen disa masa dënimi që shteti, si edhe bashkësia që ky përfaqëson, i quajnë tanimë si të tepruara” (*po aty*, § 108). Gjykata ka vënë në dukje se në rrafshin evropian e në atë ndërkombëtar është krijuar hap pas hapi një konsensus për të pasur mendimin se zbatimi i ligjit penal që parashikon një masë më të butë dënimi, edhe pse i dalë pas kryerjes së veprës penale, është kthyer në një parim themelor të së drejtës penale (*po aty*, § 106).

51. Megjithatë, një boshllëk legjislativ prej tre muajsh ndërmjet heqjes së dënimit me vdekje dhe ndryshimit të mëpastajshëm të Kodit Penal (që e zëvendësohte dënimin me vdekje me burgim të përjetshëm) nuk i jep të akuzuarit të drejtën për të përfituar nga masa më e lehtë e dënimit që zbatohet ndërkohë (*Ruban k. Ukrainës*, §§ 41-46, lidhur me një masë dënimi me pesëmbëdhjetë vjet burgim). Në një situatë të tillë, Gjykata merr parasysh kontekstin në të cilin ka ndodhur heqja e dënimit me vdekje në shtetin në fjalë, sidomos faktin se ky boshllëk legjislativ nuk ishte rezultat i një vullneti të qëllimshëm (*po aty*, § 45).

52. Ndonëse në vendimin *Scoppola k. Italisë (nr. 2)* [DhM] Gjykata nuk ishte shprehur shprehimisht rreth ndonjë efekti eventual prapaveprues të ndryshimeve legjislative në favor të personave të dënuar me vendim të formës së prerë, ajo e ka zbatuar kohët e fundit parimin e fuqisë prapavepruese të ligjit penal më të butë ndaj një personi të dënuar me vendim të formës së prerë, meqenëse e drejta kombëtare ua diktonte shprehimisht juridiksioneve kombëtare detyrimin për ta rishikuar automatikisht një vendim dënimi në qoftë se një ligj i mëvonshëm e zvogëlonte masën e dënimit që zbatohet për një vepër penale (*Gouarré Patte k. Andorrës*, §§ 28-36). Për mendimin e Gjykatës, kur një shtet e parashikon shprehimisht në legjislacionin e tij parimin e fuqisë prapavepruese të ligjit më të favorshëm, atëherë ai duhet t'u japë mundësi shtetasve të tij për ta ushtruar këtë të drejtë sipas garancive të Konventës (*po aty*, § 35).

53. Parimi i fuqisë prapavepruese të ligjit penal më të butë mund të zbatohet gjithashtu gjatë caktimit të një mase dënimi të bashkuar për disa dënime (*Koprivnikar k. Sllovenisë*, § 59).

VI. Neni 7 § 2: parimet e përgjithshme të së drejtës të njohura nga kombet e qytetëruara

Neni 7 § 2 i Konventës

“2. Ky nen nuk do të ndikojë mbi gjykimin dhe dënimin e një personi për një veprim ose mosveprim i cili, në momentin kur është kryer, quhej vepër penale sipas parimeve të përgjithshme të së drejtës të njohura nga kombet e qytetëruara.”

Fjalë kyç HUDOC

Vepër penale (N. 7-2) – Parime të përgjithshme të së drejtës të njohura nga kombet e qytetëruara (N. 7-2)

54. Nga *punimet përgatitore* të Konventës del që neni 7 § 1 mund të quhet se paraqet rregullin e përgjithshëm të mosekzistencës së fuqisë prapavepruese dhe që neni 7 § 2 nuk është veçse një saktësim kontekstual i pjesës së këtij rregulli lidhur me përgjegjësinë, i shtuar për të hequr çdo dyshim për sa i përket vlefshmërisë së ndjekjeve penale të nisura pas Luftës së Dytë Botërore kundër autorëve të krimeve të kryera gjatë kësaj lufte (*Kononov k. Letonisë* [DhM], § 186; *Maktouf e Damjanović k. Bosnjë-Hercegovinës* [DhM], § 72). Kështu, është e qartë që autorët e Konventës nuk e kishin qëllimin për të lejuar një përjashtim të përgjithshëm nga rregulli i mosekzistencës së fuqisë prapavepruese. Gjykata e ka thënë madje në disa çështje se të dy paragrafët e nenit 7 janë të lidhur dhe duhet të jenë objekt i një interpretimi bashkëpërkues (*Tess k. Letonisë* (vend. pran.); *Kononov k. Letonisë* [DhM], § 186).

55. Në dritën e këtyre parimeve, Gjykata e ka përjashtuar zbatimin e nenit 7 § 2 ndaj një dënimi për krime lufte të kryera në Bosnjë në vitet 1992-93 (*Maktouf e Damjanović k. Bosnjë-Hercegovinës* [DhM], §§ 72, ku Qeveria mbronte mendimin se aktet në fjalë ishin kriminale sipas “parimeve të përgjithshme të së drejtës të njohura nga kombet e qytetëruara” dhe se rregulli i mosekzistencës së fuqisë prapavepruese të masave të dënimit nuk duhej pra të zbatohet) si edhe ndaj një dënimi për gjenocid të kryer më 1953 (*Vasiliasukas k. Lituanisë* [DhM], §§ 187-190). Lidhur me një dënim për krime lufte të kryera gjatë Luftës së Dytë Botërore, ajo ka qenë e mendimit se nuk ishte e nevojshme që ta shqyrtonte atë në këndvështrimin e nenit 7 § 2, përderisa aktet e paditësit përbënin një vepër penale sipas “së drejtës penale” në kuptimin e nenit 7 § 1 (*Kononov k. Letonisë* [DhM], §§ 244-246, të kuptuar si e drejtë ndërkombëtare zakonore, konkretisht ligjeve dhe zakoneve të luftës).

VII. Masa të rekomanduara nga Gjykata në rast shkeljeje të nenit 7 të Konventës

56. Sipas nenit 46 të Konventës, Palët Kontraktuese kanë marrë përsipër t’u binden vendimeve të formës së prerë të Gjykatës në çdo çështje ku ata janë palë, ndërsa Komiteti i Ministrave është i ngarkuar të mbikëqyrë zbatimin e tyre. Shtetit të paditur, të njohur si përgjegjës për një shkelje të Konventës ose të Protokolleve të saj, i kërkohet jo vetëm që t’u paguajë të interesuarve shumtat e caktuara si shpërblim i drejtë (neni 41 i Konventës), por edhe që të zgjedhë, nën Kontrollin e Komitetit të Ministrave, masat e përgjithshme dhe/ose, nëse është rasti, individuale që duhet të merren në rendin e tij të brendshëm juridik, me qëllim për t’i dhënë fund shkeljes së vënë re nga Gjykata dhe për t’i fshirë me sa të jetë e mundur pasojat e saj. Kuptohet përveç kësaj që shteti i paditur mbetet i lirë, nën kontrollin e Komitetit të Ministrave, që të zgjedhë mjetet për ta përmbushur detyrimin e tij juridik në vështrim të nenit 46 të Konventës, me kusht që këto mjete të jenë të pajtueshme me konkluzionet që përmban vendimi i Gjykatës (*Scozzari e Giunta k. Italisë* [DhM], § 249).

57. Megjithatë, në disa situata të veçanta, për ta ndihmuar shtetin e paditur që t’i përmbushë detyrimet e tij sipas nenit 46, Gjykata mund të kërkojë të rekomandojë llojin e masave, individuale dhe/ose të përgjithshme, që mund të merren për t’i dhënë fund situatës që ka çuar në një konstatim shkeljeje. Në rast shkeljeje të nenit 7, Gjykata ka rekomanduar ndonjëherë e në mënyrë të pazakontë disa masa individuale konkrete: riçeljen e

procedurës së brendshme me kërkesën e të interesuarit (*Dragotoni u e Militaru-Pidhorni k. Rumanisë*, § 55, duke zbatuar të njëjtin parim sikurse atëherë kur një individ është dënuar në shkelje të nenit 6 të Konventës); lirim të paditëses sa më parë (*Del Río Prada k. Spanjës* [DhM], § 139 dhe pika nr. 3 e dispozitivit, pasi ka konstatuar shkeljen e neneve 7 dhe 5 § 1 të Konventës); ose detyrimin për të siguruar që dënimi me burgim të përjetshëm që i është dhënë paditësit të zëvendësohet me një masë dënimi që nuk i kapërcen tridhjetë vjet burgim, në përputhje me parimin e fuqisë prapavepruese të ligjit penal më të butë (*Scoppola k. Italisë (nr. 2)* [DhM], § 154 dhe pika nr. 6 a) e dispozitivit).

Lista e çështjeve të cituara

Jurisprudenca e cituar në këtë udhëzues u referohet disa vendimeve të dhëna nga Gjykata, si edhe disa vendimeve e raporteve të Komisionit Evropian të të Drejtave të Njeriut (“Komisioni”).

Përveçse kur ka ndonjë shënim të veçantë të vënë pas emrit të çështjes, referenca e cituar është ajo e një vendimi për themelin të dhënë nga një dhomë e Gjykatës. Shënimi “(vend. pran.)” i referohet një vendimi për pranueshmërinë të Gjykatës, kurse shënimi “[DhM]” do të thotë se çështja është gjykuar nga Dhoma e Madhe.

Hiperlidhjet e çështjeve të cituara në versionin elektronik të këtij udhëzuesi shpjen drejt bazës së të dhënave HUDOC (<<http://hudoc.echr.coe.int>>), e cila lejon qasje në jurisprudencën e Gjykatës (vendime Dhome të Madhe, Dhome e Komiteti, çështje të njoftuara, mendime këshillimore dhe përmbledhje juridike të nxjerra nga Shënimi informativ rreth jurisprudencës), si edhe në atë të Komisionit (vendime dhe raporte) e në rezolutat e Komitetit të Ministrave.

Gjykata i jep vendimet e saj në anglisht dhe/ose në frëngjisht, dy gjuhët e saj zyrtare. Baza e të dhënave HUDOC jep gjithashtu qasje te përkthime të disa prej çështjeve kryesore të Gjykatës në mbi tridhjetë gjuhë jozyrtare. Përveç kësaj, ajo përmban lidhje drejt rreth njëqind përmbledhjesh jurisprudence në linjë të prodhuara nga të tretë.

—A—

A. k. Spanjës, nr. 11885/85, vendim i Komisionit i 13 tetorit 1986
Achour k. Francës [DhM], nr. 67335/01, GjEDNj 2006-IV
Adamson k. Mbretërisë së Bashkuar (vend. pran.), nr. 42293/98, 26 janar 1999
Alimuçaj k. Shqipërisë, nr. 20134/05, 7 shkurt 2012

—B—

Başkaya e Okçuoğlu k. Turqisë [DhM], nr. 23536/94 e 24408/94, GjEDNj 1999-IV
Bergmann k. Gjermanisë, nr. 23279/14, 7 janar 2016
Berland k. Francës, nr. 42875/10, 3 shtator 2015
Borcea k. Rumanisë (vend. pran.), nr. 55959/14, 22 shtator 2015
Bosti k. Italisë (vend. pran.), nr. 43952/09, 13 nëntor 2014
Bowler International Unit k. Francës, nr. 1946/06, 23 korrik 2009
Brown k. Mbretërisë së Bashkuar (vend. pran.), nr. 38644/97, 24 nëntor 1998

—C—

C.G. me të tjerë k. Bullgarisë (vend. pran.), nr. 1365/07, 13 mars 2007
C.R. k. Mbretërisë së Bashkuar, 22 nëntor 1995, seria A nr. 335-C
Camilleri k. Maltës, nr. 42931/10, 22 janar 2013
Cantoni k. Francës, 15 nëntor 1996, Përmbledhje e vendimeve 1996-V
Çelikeleş me të tjerë k. Turqisë (vend. pran.), nr. 45824/99, 7 nëntor 2000
Chauvy me të tjerë k. Francës (vend. pran.), nr. 64915/01, 23 shtator 2003
Ciok k. Polonisë (vend. pran.), nr. 498/10, 23 tetor 2012
Coëme me të tjerë k. Belgjikës, nr. 32492/96 e 4 të tjerë, GjEDNj 2000-VII

Contrada k. Italisë (nr. 3), nr. 66655/13, 14 prill 2015
Custers, Deveaux e Turk k. Danimarkës (vend. pran.), nr. 11843/03 e 2 të tjerë, 9 maj 2006

—D—

Dallas k. Mbretërisë së Bashkuar, nr. 38395/12, 11 shkurt 2016
Del Río Prada k. Spanjës [DhM], nr. 42750/09, GjEDNj 2013
Delbos me të tjerë k. Francës (vend. pran.), nr. 60819/00, GjEDNj 2004-IX
Dragotoniu e Militaru-Pidhorni k. Rumanisë, nr. 77193/01 e 77196/01, 24 maj 2007

—E—

Ecer e Zeyrek k. Turqisë, nr. 29295/95 e 29363/95, GjEDNj 2001-II
Engel me të tjerë k. Vendeve të Ulëta, 8 qershor 1976, seria A nr. 22

—G—

G. k. Francës, 27 shtator 1995, seria A nr. 325-B
Gabbari Morenr. k. Spanjës, nr. 68066/01, 22 korrik 2003
Gardel k. Francës, nr. 16428/05, GjEDNj 2009
Giza k. Polonisë, nr. 48242/06, 13 korrik 2010
Glien k. Gjermanisë, nr. 7345/12, 28 nëntor 2013
Göktan k. Francës, nr. 33402/96, GjEDNj 2002-V
Gouarré Patte k. Andorrës, nr. 33427/10, 12 janar 2016
Grava k. Italisë, nr. 43522/98, 10 korrik 2003
Gurguchiani k. Spanjës, nr. 16012/06, 15 dhjetor 2009

—H—

Haioun k. Francës (vend. pran.), nr. 70749/01, 7 shtator 2004
Hakkar k. Francës (vend. pran.), nr. 43580/04, 7 prill 2009
Hogben k. Mbretërisë së Bashkuar, nr. 11653/85, vendim i Komisionit i 3 marsit 1986, Vendime dhe Raporte 46
Hummatov k. Azerbajxhanit (vend. pran.), nr. 9852/03 e 13413/04, 18 maj 2006

—J—

Jamil k. Francës, 8 qershor 1995, seria A nr. 317-B
Jendrowiak k. Gjermanisë, nr. 30060/04, 14 prill 2011
Jobe k. Mbretërisë së Bashkuar (vend. pran.), nr. 48278/09, 14 qershor 2011
Jorgic k. Gjermanisë, nr. 74613/01, GjEDNj 2007-III
Jussila k. Finlandës [DhM], nr. 73053/01, GjEDNj 2006-XIV

—K—

K.-H.W. k. Gjermanisë [DhM], nr. 37201/97, GjEDNj 2001-II (pjesë të zgjedhura)

K.A. e A.D. k. Belgjikës, nr. 42758/98 e 45558/99, 17 shkurt 2005
Kafkaris k. Qipros [DhM], nr. 21906/04, GjEDNj 2008
Khodorkovskiy e Lebedev k. Rusisë, nr. 11082/06 e 13772/05, 25 korrik 2013
Kokkinakis k. Greqisë, 25 maj 1993, seria A nr. 260-A
Kolk e Kislyiy k. Estonisë (vend. pran.), nr. 23052/04 e 24018/04, 17 janar 2006
Kononov k. Letonisë [DhM], nr. 36376/04, GjEDNj 2010
Koprivnikar k. Sllovenisë, nr. 67503/13, 24 janar 2017
Korbely k. Hungarisë [DhM], nr. 9174/02, GjEDNj 2008
Kuolelis, Bartosevicius e Burokevicius k. Lituanisë, nr. 74357/01 e 2 të tjerë, 19 shkurt 2008

—L—

Lawless k. Irlandës (nr. 3), 1 korrik 1961, seria A nr. 3
Liivik k. Estonisë, nr. 12157/05, 25 qershor 2009
Lukanov k. Bullgarisë, nr. 21915/93, vendim i Komisionit i 12 janarit 1995, Vendime dhe Raporte 80-B

—M—

M. k. Gjermanisë, nr. 19359/04, GjEDNj 2009
M. k. Italisë, nr. 12386/86, vendim i Komisionit i 15 majit 1991, Vendime dhe Raporte 70
Maaouia k. Francës [DhM], nr. 39652/98, GjEDNj 2000-X
Maktouf e Damjanović k. Bosnjë-Hercegovinës [DhM], nr. 2312/08 e 34179/08, GjEDNj 2013 (pjesë të zgjedhura)
Monaco k. Italisë (vend. pran.), nr. 34376/13, 8 dhjetor 2015
Montcornet de Caumont k. Francës (vend. pran.), nr. 59290/00, GjEDNj 2003-VII
Morabito k. Italisë (vend. pran.), nr. 58572/00, 7 qershor 2005
Mucci k. Italisë, nr. 33632/96, vendim i Komisionit i 4 marsit 1998

—O—

O'Carroll k. Mbretërisë së Bashkuar, nr. 35557/03, 15 mars 2005
Öcalan k. Turqisë (nr. 2), nr. 19681/92, 5 qershor 2001
Ooms k. Francës (vend. pran.), nr. 38126/06, 25 shtator 2009
Ould Dah k. Francës (vend. pran.), nr. 13113/03, GjEDNj 2009

—P—

Paksas k. Lituanisë [DhM], nr. 34932/04, GjEDNj 2011 (pjesë të zgjedhura)
Payet k. Francës, nr. 19606/08, 20 janar 2011
Penart k. Estonisë (vend. pran.), nr. 14685/04, 24 janar 2016
Perinçek k. Zvicrës [DhM], nr. 27510/08, GjEDNj 2015 (pjesë të zgjedhura)
Pessinr. k. Francës, nr. 40403/02, 10 tetor 2006
Plechkov k. Rumanisë, nr. 1660/03, 16 shtator 2014
Polednová k. Republikës Çeke, nr. 2615/10, 21 qershor 2011
Previti k. Italisë (vend. pran.), nr. 1845/08, 12 shkurt 2013
Puhk k. Estonisë, nr. 55103/00, 10 shkurt 2004

—R—

Radio France me të tjerë k. Francës, nr. 53984/00, GjEDNj 2004-II
Raimondo k. Italisë, 22 shkurt 1994, seria A nr. 281-A
Renna k. Francës, nr. 32809/96, vendim i Komisionit i 26 shkurtit 1997
Rohlena k. Republikës Çeke [DhM], nr. 59552/08, GjEDNj 2015
Ruban k. Ukrainës, nr. 8927/11, 12 korrik 2016

—S—

S.W. k. Mbretërisë së Bashkuar, 22 nëntor 1995, seria A nr. 335-B
Sergueï Zolotoukhine k. Rosisë [DhM], nr. 14939/03, GjEDNj 2009
Scoppola k. Italisë (nr. 2) [DhM], nr. 10249/03, 17 shtator 2009
Scozzari e Giunta k. Italisë [DhM], nr. 39221/98 e 41963/98, GjEDNj 2000-VIII
Sidabras e Džiautas k. Lituanisë (vend. pran.), nr. 55480/00 e 59330/00, 1 korrik 2003
Šimšić k. Bosnjë-Hercegovinës (vend. pran.), nr. 51552/10, 10 prill 2012
Sobacı k. Turqisë, 26733/02, 29 nëntor 2007
Société Oxygène Plus k. Francës (vend. pran.), nr. 76959/11, 17 maj 2016
Soros k. Francës, nr. 50425/06, 6 tetor 2011
Stepanenko e Ososkalo k. Ukrainës (vend. pran.), nr. 31430/09 e 29104/11, 14 janar 2014
Stoica k. Francës (vend. pran.), nr. 46535/08, 20 prill 2010
Streletz, Kessler e Krenz k. Gjermanisë [DhM], nr. 34044/96 e 2 të tjerë, GjEDNj 2001-II
Sud Fondi srl me të tjerë k. Italisë (vend. pran.), nr. 75909/01, 30 gusht 2007
Sud Fondi srl me të tjerë k. Italisë, nr. 75909/01, 20 janar 2009
Szabó k. Suedisë (vend. pran.), nr. 28578/03, GjEDNj 2006-VIII

—T—

Tess k. Letonisë (vend. pran.), nr. 19363/05, 4 janar 2008

—U—

Uttley k. Mbretërisë së Bashkuar (vend. pran.), nr. 36946/03, 29 nëntor 2005

—V—

Valico SLR k. Italisë (vend. pran.), nr. 70074/01, 21 mars 2006
Van Anraat k. Vendeve të Ulëta (vend. pran.), nr. 65389/09, 6 korrik 2006
Van der Velden k. Vendeve të Ulëta (vend. pran.), nr. 29514/05, GjEDNj 2006-XV
Varvara k. Italisë, nr. 17475/09, 29 tetor 2013
Vasiliauskas k. Lituanisë [DhM], nr. 35343/05, GjEDNj 2015
Veeber k. Estonisë (nr. 2), nr. 45771/99, GjEDNj 2003-I
Vikulov me të tjerë k. Letonisë (vend. pran.), nr. 16870/03, 23 mars 2004
Vinter me të tjerë k. Mbretërisë së Bashkuar [DhM], nr. 66069/09 e 2 të tjerë, GjEDNj 2013 (pjesë të zgjedhura)

—W—

Welch k. Mbretërisë së Bashkuar, 9 shkurt 1995, seria A nr. 307-A

—X—

X k. Vendeve të Ulëta, nr. 7512/76, vendim i Komisionit i 6 korrikut 1976, Vendime dhe Raporte 6

—Y—

Yildirim k. Italisë (vend. pran.), nr. 38602/02, GjEDNj 2003-IV

—Z—

Žaja k. Kroacisë, nr. 37462/09, 4 tetor 2016

Zaicevs k. Letonisë, nr. 65022/01, 31 korrik 2007